

... Збудував я, люди, схрам оцій Високий.
В ньому Бог єдиний — то Чиганське Слово...
Лекса Мануш

№ 10 (115)

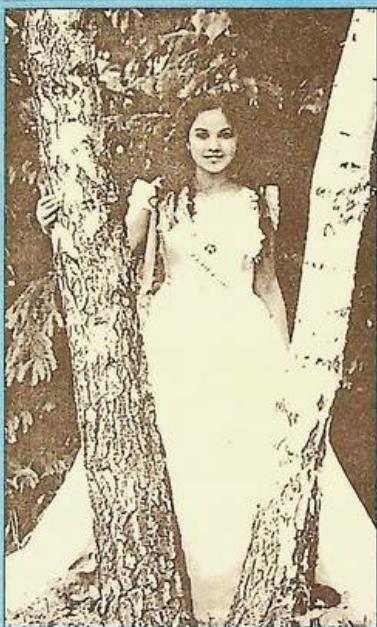
СЕРЕДА,
8 ЧЕРВНЯ 2005 РОКУ

РОМАНІ Яз

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ДВОТИЖНЕВИК
РОМСЬКІ НАРОДНІ ВІСТІ
МАНУШАНО РОМАНО НЕВІЛЕ

Ціна діловодства

• ПОЛІТИКА • СВІТ • ПРАВО • КУЛЬТУРА • МИСТЕЦТВО •

ВИПУСКНИЦЯ РУСАЛІНА НА ПОРОЗІ СВОГО ДОРОСЛОГО ЖИТТЯ

Яке гарне й незвичне ім'я - Русаліна! Є в ньому щось від давнього слова "русланка"... Воно дуже пасує цій чарівній дівчині, яка, ласково посміхається наявкошішному світу, застигла у своїй святковій сукні між двох берізок. Й сама - немов берізка - юна, ніжна...

Це - випускниця Золотоніської ЗОШ № 1 Руслана Грицаенко, яка цього року закінчує одинадцятий клас. Ромська красуня має й офіційне звання красуні. Вона - "Міс-2004 року" рідної школи.

Русаліна - не тільки вродлива, а й розумна дівчина, яка хоче продовжити своє навчання далі.

Золотоніська громадська організація "Аме Рома" опікується талановитою випускницею і збирається надати їй допомогу, потрібну для вступу до вузу, а також оплачувати її подальше навчання.

Щастя тобі, Русаліно! Хай збудуться твої мрії.

ЛІТНЄ ОЗДОРОВЛЕННЯ

ЧИ ВСІ ДІТИ ВІДПОЧИНУТЬ НА КАНІКУЛАХ?

Завершився навчальний рік, відлучалися останні дзвоники, закінчуються екзамени в передхідних класах. Перед випускниками постають проблеми подальшого навчання чи працевлаштування.

Проте основна маса дітей шкільного віку має оздоровитися, відпочинти, набратися сил, емоцій, вражень тощо.

Найбільшою проблемою для ромських таборів не тільки Закарпаття, а і півдня України є оздоровлення дітей, особливо тубоконтактних.

Тубerkульоз - хвороба соціальна, обумовлена низьким рівнем життя - недійданням, переохолодженням, нездадливими піленчними та сантарними умовами проживання.

Отже, якраз тубоконтактним дітям і потребно хоча б на дягіль час змінити умови проживання і пройти санаторно-лікування під контролем досвідчених фтизіатрів та педіатрів. Не секрет, що більша частина цих дітей має ще й ряд супроводжуваних патологій - анемію, бронхіта, хвороби слухово-кишкового тракту.

Однак ця проблема настільки гостра, що потребує особливої уваги і контролю.

Минулого року 32 ромські дитини одного з найзндоделенішого ромського

поселення села Велика Доброна побували на лікуванні й оздоровленні в літньому таборі УСБ "Закарпаття". Кожна путівка коштувала 400 грн., але роди для своїх дітей отримали їх безкоштовно, оскільки вони були оплачені Закарпатською обласною та Ужгородською районною держадміністраціями.

Крім того, ще близько 50 дітей відпочинчили в літніх таборах Виноградівщини.

Це - перший позитивний досвід, і його потрібно впровадити і в цьому році.

Проте наразі ми маємо інформацію лише про те, що ромські діти відпочивають тільки в літніх таборах відпочинку, які будуть працювати при школах.

Про лікування тубerkульозу та інших хвороб улітку в санаторно-лікувальніх закладах і не йдеться, а потрібно би, щоб ішлося, оскільки, згідно з даними епідемічного звіту за результатами соціологічного дослідження "Особливості способу життя та проблем соціальної інтеграції ромів в Україні" (Київ, 2004 р.), 96 відсотків ромів стверджують, що вони особисто або хтось із членів їхньої родини хворіє на тубerkульоз.

Потрібно дещо змінити підходи до лікування цієї страшної хвороби. В раді ЗМІ була інформація про те, що Україна примає новий для нас шлях по-долання епідемії тубerkульозу, так званий переїзд до ДОТС-стратегії дагностики і лікування. Це що означає? Всесвітній фонд проти тубerkульозних препаратів безкоштовно надав Україні ряд нових видів ліків (усього 12 найменувань) з допомогою яких, за правильною організацією і під контролем за прийомом цих ліків, можна лікувати амбулаторно або вдома.

Ця програма тільки розпочинається, і коли вона діде до маленьких містечок України, а там більше - в ромських таборах ще невідомо.

Тому тут необхідне активне втручання ромських організацій. Вони мають ініціювати цьогорічне літнє оздоровлення і спільно з управлінням охорони здоров'я відправити дітей, які найбільше цього потребують, на лікування в санаторні заклади. А всіх інших ромських дітей потрібно хоча б оздоровити не в школах, а в літніх таборах на природі, з повноцінним, вітамінзованим харчуванням.

Це би, крім усього вищесказаного, сприяло також інтеграції маленьких ромів у суспільство.

КОНФЕРЕНЦІЙ

ПРО СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ ОСВІТИ

В Ужгороді, в конференц-залі Закарпатської обласної ради, відбулася науково-практична конференція "Освіта і розміри: стан, проблеми, перспективи". Відкрила її начальник відділу у справах національностей Юдіта Євак.

З доповідями виступили заступник начальника управління освіти і науки Закарпатської облдержадміністрації Евген Грабар "Хід реалізації обласної цільової програми "Ромське населення" на 2003-2006 роки у сфері освіти та шляхи удосконалення освітнього рівня ромської молоді", директор Закарпатського філіалу науково-методичного центру середньої освіти Міністерства освіти і науки України, професор Ужгородського національного університету Володимир Сагарда ("Концептуальні підходи до розв'язання проблем освіти ромів") та інші.

Моніторингу забезпечення права ромської молоді у сфері освіти при-

святили свої виступи голова Закарпатської асоціації ромських громадських організацій "Екліпс" ("Єдиність") Алладар Адам та головний редактор Всеукраїнського двотижневика "Романі Яз" Євгеній Навроцький.

Досвідом організації роботи ромських недільних шкіл області поділися директор Конiцької ЗОШ І-ІІ ст. Ужгородського району, керівник ромської недільної школи Олена Федорова та інші керівники шкіл та голови обласних і районних товариств.

На конференції ішлося також про музично-естетичне виховання ромської молоді, роль позашкільнної освіти у навчанні та вихованні, формування екологічної культури у школярів області тощо.

Публікуємо найбільш вагомі доповіді та виступи, які пролунали на науково-практичній конференції "Освіта і розміри: стан, проблеми, перспективи".

(Детальніше на 3 стор.)

Періодичність

2 рази на місяць

Вартість видання з доставкою:

1 місяць 3 місяці 6 місяців

1.44 4.32 8.64

Наш індекс:

23630

Видавець: РОМАНІ ЯЗ

АДАМАНІСТРУЮЧА ОСОБА ВІДЛІКУ

МАТЕРІАЛІВ РОМАНІ ЯЗ

ІМІДЖЕВИХ РОМАНІ ЯЗ

Круглий стіл у Києві

На початку червня в Києві відбувся круглий стіл "Безплатна правова допомога: реалізація права громадян України на доступ до правосудду".

Цей круглий стіл був організований з метою обговорення можливостей створення в Україні системи та ефективних механізмів надання громадянам безоплатної правової допомоги.

У роботі круглого столу взяли участь засновник Міжнародного фонду "Відродження" Джордж Сорос, Віктор Пінчук, інші представники донорських організацій, члени Кабінету Міністрів, депутати Верховної Ради, а також керівники громадських організацій та адвокатських об'єднань.

Вирішувалися питання реалізації ініціатив, які здійснюються у співпраці з Міністерством юстиції України, об'єднаннями адвокатів та програмами розвитку ООН.

Питання надання безкоштовної юридичної допомоги надзвичайно актуальне для нашої країни, оскільки основна маса населення фінансово неспроможна оплатити послуги адвоката. На жаль, у нас немає жодних механізмів примусити адвоката надавати безоплатну правову допомогу. Хоча в Україні і працюють 2180 громадських приймальень, які допомагали минулого року 215 тисячам малозабезпеченим українцям скористатися правом на безоплатну юридичну допомогу, та цього недостатньо для нашої країни.

Після закінчення круглого столу був організований брифінг для журналістів.

У роботі круглого столу та брифінгу взяли участь координатор пра-вазисного центру "Романі Яг" Аладар Адам.

**Ющенко знайшов у Казахстані
50 млн. тонн нафти для українців**

Головною метою візиту В.Ющенка в Казахстан були пошуки нових джерел нафти для України, яка 90% цього енергоносія завозить із Росії. За даними прогнозами, у Казахстані Україна може розраховувати на 30-50 млн. тонн розвіданих запасів нафти 10-20 млрд. кубометрів газу.

Крім того, Ющенко і Назарбаєв домовилися про "синхронизацію позицій з багатьох економічних питань, у тому числі ЄЕП". Президент України наголосив, що в ЄЕП "економіка повинна випереджати політику", аби Україна " побачила реалізацію національних інтересів". Амбіційною метою для ЄЕП він назвав "створення зони вільної торгівлі".

**Відбувся сьомий фестиваль
"Khamoto"**

Нещодавно у Празі пройшов сьомий міжнародний світовий фестиваль ромської культури та мистецтва "Khamoto", який тривав тиждень і завершився величним гала-концертом. Фестиваль із символічною назвою "Маленьке сонечко" відкрила джазова група "Shine", яка одразу ж захопила аудиторію. Також була проведена виставка текстильних виробів та художніх творів єдиного в Центральній Європі ромського магазину, що розташований у Празі. У центрі міста відбувся парад ромських національних костюмів. Цього року вперше під час фестивалю "Khamoto" транслювалися фільми на ромську тематику.

**Роми - найгискримінованіша
меншина Європи**

"BBC News" заявила про те, що дніами Центру національного Голокосту провів конференцію, присвячену проблемі ставлення європейського суспільства до ромів. Д-р Джеймс Сміт, штатний працівник Центру, виступив із заявою про те, що людство чомуось дуже вороже ставиться до представників ромської меншини. І це, незважаючи на тисячоліття переслідування та повне виключення ромів із суспільства. Крім того, д-р Сміт підкреслив, що ми часто забуваємо про ті півмільйони ромів, які загинули в часи фашистського режиму. В його заяві пролунав заклик, що ромська європейська спільнота, нарешті, має право на визнання та доступ до основних прав та свобод людини, а це неможливо доти, поки суспільство не буде з розумінням і толерантністю ставитися до ромів.

Виграний процес

У Болгарії представник ромської організації "Шастя" виграв судовий процес, пов'язаний з расовою дискримінацією. Реч у тім, що ромська організація прагнула зарезервувати кімнату та зали для проведення конференції у готелі, який належить державному закладу "Болгарська Академія Наук". Директор готелю відмовив представникам ромської організації, заявивши, що він не може надати притулок ромам, оскільки не хоче ризикувати репутацією готелю. І хоч компенсація, яку суд змусив дирекцію готелю выплатити ромській організації, невелика, все ж це перший виграний судовий процес, якому позивачем виступили представники ромської спільноти, а відповідачем - державний заклад, який був звинувачений у расизмі та дискримінації.

ОНН стурбована ситуацією у Сербії та Чорногорії

Комісія ООН з питань економіки, соціальної та культурної політики висловила свою глибоку стурбованість тим, що, незважаючи на зусилля державних органів поліпшити економічну і соціальну ситуацію ромського населення у Сербії та Чорногорії, дискримінація їх надалі охоплює майже всі аспекти життя ромів. До того ж, випадки міжнаціонального насилля та расизму щодо ромів не припиняються, а в деяких випадках стають ще жорстокішими. ООН звернулася до уряду Республіки з вимогою вжити неганіх законодавчих заходів із боротьбою з расизмом та дискримінацією ромів у суспільстві.

**У ФІНЛЯНДІЇ - РЕАЛЬНЕ
ЗАСТОСУВАННЯ ЗАКОНІВ**

Населення Фінляндії складає приблизно п'ять мільйонів осіб, з яких близько 10 000 - представники ромської національності. Ще 3 000 фінських ромів наразі проживають у Швеції.

У 50-60-х роках минулого століття фінський уряд активно проводив політику асиміляції ромів у суспільстві і пільги у 1970-х роках почав дещо сприяти поліпшенню стандартів життя цієї спільноти та збереженню їхньої культури. Тоді фінське суспільство остаточно визнало ромів за національну меншину. Зміну у ставленні до них підтвердило також національне законодавство. Так, у статті 5 Конституції Фінляндії, яка набула чинності 1995 року, йдееться про заборону будь-якої дискримінації в країні. Крім того, стаття 14(3) гарантує право меншинам на їхню власну культуру. "Роми, поряд із іншими меншинами, мають повне право на збереження та розвиток своєї культури та мови". До того ж дискримінація у країні карається законом. Це визначено у статті 11(9) Кримінального кодексу держави, де стверджується, що ставлення до кожної людини має бути рівним, незалежно від раси, національного чи етнічного походження, кольору шкіри, мови, релігії та статі. Порушення цього закону передбачає штраф або шестимісячне ув'язнення. А стаття 47(3) забезпечує неодмінне покарання дискримінації на роботі.

Окрім законодавчого захисту, роми Фінляндії отримують соціальний захист як від урядових, так і неурядових організацій. Ще у 1993 році була офіційно зареєстрована фінська Асоціація ромських медіаторів "Ryhdyss". Членами цієї організації є представники ромського походження, покликані підтримувати зв'язок між ромським населенням країни та фінською владою. Та, на жаль, Асоціація отримує від уряду дуже незначну підтримку, отже, має вісі ті члени працюють на добровільних засадах.

Одним із основних завдань

ромської освітньої організації, заснованої 1994 року, є саме освітня підготовка та тренінг ромських медіаторів. Ця організація отримує фінансову підтримку від державних освітніх фондів через національний бюджет, крім того, увесі керуючий штат Ромської освітньої організації складається з представників ромського населення. Починаючи з 1995 року по 2000 рік, організація проводила семінари для медіаторів, присвячені фінському громадянству, соціальному та медичному захистах, турботі про дітей, соціальному створенню, фінській освітній системі та допомозі безробітним. Але, у зв'язку з тим, що ці семінари приваблювали тільки двадцяті дні і організовувались лише на рік, члени "Ryhdyss" виступили за розширення професійних завдань та цілі Ромської освітньої організації. Так, у 2001-2004 роках ця організація у співробітництві з "Ryhdyss", чотирма урядовими агенціями та місцевими ромськими організаціями в Естонії, Франції, Данії та Швеції відійшли в життя освітній проект, спрямований на підвищення міжкультурної свідомості, толерантності у школах Європи. Крім того, Ромська освітня організація має свій інформаційний бюллетень "Latso Dives" та щотижневу радіопрограму "Romani Miritz", які повідомляють про стан справ ромської спільноти.

Задля того що у Фінляндії є кілька національних та місцевих урядових організацій, функція яких полягає у посередництві між ромським населенням та фінським урядом. Так, Міністерство соціальних справ та здоров'я ще у 1956 році заснувало додаткову Раду з питань ромського населення. 50 відсотків працівників цієї організації - це урядові представники, а інші - представники різних асоціацій. Серед основних завдань Ради: звіт національному уряду про умови проживання ромів, поліпшення соціальних, економічних, освітніх та культурних умов існування та забезпечення роботою представників ромського населення, припинення всіх форм дискримінації, сприяння збереженню ромської культури та організація участі у міжнародних заходах.

Звичайно, ми не можемо стверджувати, що роми Фінляндії повністю захищені на державному рівні і перед ними не постають щодені соціальні, економічні, освітні чи культурні проблеми. Безперечно, проблеми є. Йдеться лише про те, що в нашій країні ромська спільнота часто доводиться тільки мріяю бодай про реальні застосування тих законів, які вже прийняті нашою державою. А практика, на жаль, показує, що найчастіше роми України не мають доступу до правосуддя - як на юридичному, так і на соціальному рівнях.

Олександра Федина

**ГАЗЕТА ВИСТУПИЛА.
ЩО ЗРОБЛЕНО?**

"Романі Яг" отримала відповідь на матеріал "Що не стоять на могилах хрести", опублікований в номері за 9 березня н.р., в якому йшлося про те, що в м.Чернігові на місці масового розстрілу фашистами ромів у роки Великої Вітчизняної війни немає ні пам'ятника, ні інших розпізнавальних знаків. Президент Чернігівської громадської організації "Романі дром" Марина Казанська у цьому матеріалі повідомляла також, що їх організація звернулася за фінансовою підтримкою до мера м.Чернігова О.Соколова.

Відповідь на ім'я шеф-редактора газети "Романі Яг" Аладара Адама надійшла від заступника голови Чернігівської облдержадміністрації В.М.Тандури. В ній повідомляється, що Чернігівським міськвиконкомом прийняті рішення дозвол на проектно-післяшківські роботи з встановлення пам'ятного знака на місці розстрілу ромів у роки Великої Вітчизняної війни", а також про те, що виготовлення ескізу цього знака планується завершити до кінця травня.

На жаль, цю бочку меду зіпсуvalа остання фраза відповіді: "Проблематичним залишається фінансування виготовлення і встановлення пам'ятного знака".

Чи означає це: шукайте гроши, роми, на свій пам'ятник самі?

ЛИСТ У РЕДАКЦІЮ**КВАРТИРУ
ПОВЕРНУТО**

У нашему місті Сніжне проживає багато ромів. Недавно ми створили свою громадську організацію "Рома Донбасу". Сюди люди звертаються зі своїми проблемами, і всім ми стараємося допомогти. Ось як історія трапилася з одним із наших ромів. М.Степаненко мешкає у одній із п'ятиповерхівок міста, на першому поверсі. Сталося так, що він зі своєю сім'єю поїхав на заробітки, залишивши неоплаченим борг за квартиру. Через півроку родина повернулася додому і засталася таку картину: у їхній квартирі йде ремонт, усе, що було, - меблі, особисті речі - викинуто на вулицю. З'ясувалося, що помешкання у Степаненків забрали. Почали писати листи в суди Сніжного, Донецька, Києва, проте ці скарги до адресатів не доходили. Так трипаливо - півтора року.

Наразі все віднайденося, завдяки Президенту України Вікторові Ющенку та През'єр-міністру Юлії Тимошенко, які втрутилися в справу наше прохання. 19 травня н.р. у Донецьку відбулося апеляційний суд, і за його рішенням квартиру родині М.Степаненко було повернуто.

Потім ми дізналися, що житло забрав колишній начальник міліції.

Іван Бамбула,
СМГО "Рома Донбасу"

КОНФЕРЕНЦІЯ

СТАН ОСВІТИ РОМСЬКИХ ДІТЕЙ В ЗАКАРПАТІ ТА ЇЇ ПЕРСПЕКТИВИ

Наказом управління освіти і науки Закарпатської облдержадміністрації від 30 вересня 2002 року було затверджено "План заходів щодо виконання обласної цільової програми "Ромське населення" на 2003-2006 роки", у якому намічено шляхи удосконалення освіти представників ромського населення, моніторинг стану розвитку навчально-матеріальної і технічної бази, організації ідалені, спортивних, бібліотек. Крім того, розроблено ряд інших заходів щодо усунення таких негативних соціальних явищ, як жебрацтво, бродяжництво, ухилення від навчання, зловживання алкоголем, злочинність.

Мережа навчальних закладів Закарпатської області формується відповідно до освітніх запитів та національного складу населення. Зокрема, у 2004/2005 навчальному році в області функціонують 697 загальноосвітніх навчальних закладів, в тому числі багато шкіл з українською та угорською мовами навчання, в яких здобувають освіту діти ромів.

Усього в 115 загальноосвітніх школах області навчається 5257 учнів з числа представників ромської національності меншини області.

На сьогодні, за даними місцевих органів управління освіти, в області функціонують чотири ромські недільні школи, засновниками яких є видатні освітні Ужгородської, Великоберезнянської та Виноградівської районів.

міністерств, Ужгородського міськвіконому спільно з громадськими організаціями та культурно-освітніми товариствами ромів Закарпаття. Планується відкриття культурно-освітніх центрів недільних шкіл у с.Розтоки Рахівського району, Свалеві (на базі ЗОШ I-II ст.), смт Королеві, що на Виноградівщині.

На виконання Програми соціально-духовного відродження ромів України на період до 2006 року, для забезпечення належного процесу у загальноосвітніх школах, де навчаються діти ромів, здійснення навчально-методичного забезпечення органами управління освітою вжито заходів щодо розроблення навчальних програм з ромської мови і літератури для 5-12 класів шкіл з угорською мовою навчання.

Актуальним є питання підготовки підручників з ромської мови і літератури. У березні 2005 року в м.Києві відбулася робоча нарада з питань підготовки зазначених підручників, до участі в яких були запрошенні педагогичні працівники з Закарпаття.

У загальноосвітніх школах, де навчаються діти ромів, здійснюється робота щодо започаткування їх до художньої творчості та заняття фізкультурою і спортом. Зокрема, такі заходи реалізуються у Великокиївській ЗОШ I-III ст. Рахівського району, де вже протягом кількох років діє танцювальний ромський колектив, у

Тур'яреметівській ЗОШ I-III ст. Перечинського району. Діти ромів, які навчаються в ЗОШ I-II ст. № 14 м.Мукачева, Розтоцькій ЗОШ I-II ст., Великокиївській ЗОШ I-II ст. Рахівського району, Попрошківській ЗОШ I-II ст. Перечинського району були учасниками районного та обласного етапів II Спортивних ігор школів України 2004 року.

Управлінням освіти і науки протягом 2004 та з початку 2005 року надано сприяння у реалізації комплексних заходів для поліпшення навчально-матеріальної бази шкіл, в яких навчаються діти ромської національності.

Зокрема, для цих цілей у Мукачеві виділено та освоєно понад 70,0 тис. грн., у м.Чоп - 24,4 тис. грн., у Мукаївському районі - 67,8 тис. грн., у Перечинському районі - 92,2 тис. грн.,

понад 660,0 тис. грн. - Рахівському та 44,0 тис. грн. - в Ужгородському районах. Кошти надходять з місцевого бюджету, від національно-культурних товариств, громадських організацій та благодійних фондів.

Усі звернення, які надходять від депутатів різних рівнів, громадських та культурно-освітніх організацій, педагогічних колективів, редакції газети "Романі Яг", яка є популярною як серед ромських громадських організацій, та і серед неромського населення, питання забезпечення освітніх потреб ромів розглядаються управлінням освіти і науки облдержадміністрації своєчасно, кваліфіковано і вирішувалися головним чином позитивно.

Для позитивного вирішення цих проблем необхідно сприяти ініціативам, спрямованим на підвищення рівня освіченості ромської молоді і вироблення ефективної державної політики щодо ромського населення; надавати сприяння розвиткові мережі ромських освітніх проектів на базі сучасних адаптованих методик, за умови підготовки належної кількості кваліфікованих спеціалістів.

Слід забезпечити якісну реалізацію Національної програми здійснення етносоціальних і культурно-просвітницьких потреб ромів України на період до 2006 року та висвітлювати результати її реалізації на прикладах окремих ромських громад.

Особливо необхідно сприяти навчанню ромських студентів за педагогічним фахом у вищих закладах області, з метою підготовки кадрів для подальшого забезпечення навчання ромських учнів у загальноосвітніх навчальних закладах із залученням вчителів ромської національності.

Дуже важливим є залучення ромської молоді до здобуття освіти у професійно-технічних навчальних закладах області та створення умов для отримання фахових знань малозабезпеченої ромської молоді, що дозволить інтегруватися у суспільство значному контингенту ромської мешканців і знизити катстрофічний рівень безробіття серед неї.

Всі ми разом повинні забезпечувати створення умов для рівного доступу ромської національності меншини до здобуття якісної освіти.

Розвиваючи тему якісної освіти взагалі, та ромської меншини зокрема, необхідно сказати, що для суспільства ХХІ століття, яке постійно навчається, якісна освіта, що стосується лише одного рівня формальної підготовки, або пізнавального досягнення, або лише однієї світової культури чи глобального контексту, є неприйнятною.

Євген Грабар,
заступник начальника
управління освіти і науки
Закарпатської
облдержадміністрації

ПІДСУМКИ КОНФЕРЕНЦІЇ

■ В результаті проведеної в Ужгороді науково-практичної конференції "Освіта і роми: стан, проблеми, перспективи" були прийняті рекомендації. Вони вироблені на основі доповідей, зауважень, доповнень, які тут пропонуємо.

Оточ учасники конференції рекомендують:

Управлінням, відділом освіти та рідної мови, підприємствами, міськвікономами, педагогічними радами, методичними об'єднаннями хід виконання прийнятих відповідних програм та визначити першочергові завдання на новий 2005-2006 навчальний рік щодо удосконалення освіти ромської молоді;

заслухати на засіданнях колегії управління, відділів районів, підприємств, міськвікономів, педагогічних радах, методичних об'єднаннях хід виконання прийнятих відповідних програм та визначити першочергові завдання на новий 2005-2006 навчальний рік щодо удосконалення освіти ромської молоді;

управлінню освіти і науки облдержадміністрації вивчити можливість, починаючи з 2006 року, здійснення науково-теоретичної та методичної підготовки вчителів, які працюють з дітьми-ромами, організації іншої методичної роботи з дітьми-ромами;

рекомендувати ЗАКЛАДАМ освіти сприяти створенню музичних, хореографічних, фольклорних ромських театрів, розширенню мережі суботньо-недільних шкіл, батьківського всеобучу. Музично-естетичне виховання ромської молоді здійснювати на традиціях і звичаях ромського народу;

рекомендувати обласній атестаційній комісії у ході атестації стимулювати і заохочувати ініціативу педагогів, які працюють з дітьми-ромами;

Прийнято на науково-практичній конференції
26 травня 2005 року

ПОВИННА БУТИ РОЗРОБЛЕНА КОМПЛЕКСНА ДЕРЖАВНА ПРОГРАМА НАВЧАННЯ І РОЗВИТКУ РОМСЬКИХ ДІТЕЙ

Дирекція Півдноградівської загальноосвітньої школи працює над тим, щоб започатити дітям ромської народності до навчання. Народі з нас навчаються 147 ромів. Залучаються до школи учні з шестиричного віку. Класи університету є складовою загальноосвітнього навчального закладу.

На базі маслопкомплектної школи ми відкрили початкові класи для наєчання ромів. До роботи з ними дирекція школи підбирає досвідчених вчителів. Це - Миропіла Іванівна Добоні та Василь Васильович Гобона. Ці та інші вчителі цілеспрямовано залучають учнів до посильнії і конкретної розумової праці. Уважно ведуть спостереження за їхнім діяльністю, і, в разі потреби, надають вихованцям конкретну індивідуальну допомогу. На уроках панує атмосфера співпраці й співторчості між учителем та учнями, що робить їх стосункі дружніми, гуманними.

Учні, які приходять у перший клас, майже зовсім не володіють українською мовою. Тому важливим завданням учителів початкової школи - є приступити учням знання мови, і педагоги вміють мовлення школярів у повсякденних ситуаціях двомовності, насамперед українсько-ромської. Підручник наводить приклади українською мовою, а вчителі пояснюють дані поняття ромською. За роки викладання діти навчили своїх учителів розуміти ромську мову. Піднімами у роботі педагогів є такі прийоми, як ігрові методи завдань, лінгвістична казка.

У школі сформовані шостий, сьомий класи, частина учнів у восьмому класі. Тут діти ромської народності продовжують навчан-

ня, вивчають різні предмети згідно з програмою.

Та поряд із здобутками у навчально-виховному процесі мають місце і невирішенні проблеми, над усуненням яких слід ще багато працювати. Нас не задоволяє відсутність у школі унів-рів, які постійно навчаються, якісна освіта, що стосується лише одного рівня формальної підготовки, або пізнавального досягнення, або лише однієї світової культури чи глобального контексту.

Для багатьох дітей ромської народності діїчною програмою, підручниками, посібниками трохи важкувати. Вони не можуть їх засвоїти. Діти, які приходять у перший клас, не мають ніякої підготовки. Слідні мовні оточення, де спілкування відбувається рідною мовою, внаслідок чого - мізерний словниковий запас українських слів, майже кожне друге слово для них незрозуміле. Такий категорії учнів потребні спрощені програми, підручники, посібники, які відповідають засвоєнням вчителями.

Для багатьох дітей ромської народності засвоєнням вчителями програми, підручниками, посібниками трохи важкувати. Вони не можуть зрозуміти, чому для набуття основних навичок потрібна копітка праця. Слідні сивовими методами примусити рома вчити своїх дітей часто приводить до болісних результатів як для школи, так і для дітей.

Не секрет, що роми вступають у ранні шлюби, 12-13-річні діти створюють сім'ї і вже повинні брати активну участь у соціально-економічному житті сім'ї, і тому вони не відвідують школу.

Значна кількість батьків війжджає на сезонні роботи за межі області. Звичайно, вони забирають з собою своїх дітей. 8-10-дев'ятирічні підлітки, вже навчених окремими роботами, допомагають батькам. Це також негативно позначається на відвідуванні школи і успішності цих учнів.

Таким чином, забезпечення системної освіти національної меншини ромів - завдання важке і потребує серйозного вирішення. Самостійно розв'язати назрілі проблеми навчання і виховання школа не в змозі. На наш погляд, повинна бути розроблена комплексна державна програма навчання і розвитку ромських дітей. В першу чергу, тут доцільним буде створення координаторського центру, який враховуватиме досвід роботи підконтрольних, де навчаються учні-роми.

Лише спільними зусиллями ми можемо домогтися ліпшої організації навчання та виховання ромських дітей.

Здатні до школи пояснюються почуттям гордості: "Ми чудово живемо без освіти. Для чого вона нашим дітям". Часом батьки думають, що школа може швидко навчити дітей читати і писати, і не можуть зрозуміти, чому для набуття основних навичок потрібна копітка праця. Слідні сивовими методами примусити рома вчити своїх дітей часто приводить до болісних результатів як для школи, так і для дітей.

Не секрет, що роми вступають у ранні шлюби, 12-13-річні діти створюють сім'ї і вже повинні брати активну участь у соціально-економічному житті сім'ї, і тому вони не відвідують школу.

Значна кількість батьків війжджає на сезонні роботи за межі області. Звичайно, вони забирають з собою своїх дітей. 8-10-дев'ятирічні підлітки, вже навчених окремими роботами, допомагають батькам. Це також негативно позначається на відвідуванні школи і успішності цих учнів.

Таким чином, забезпечення системної освіти національної меншини ромів - завдання важке і потребує серйозного вирішення. Самостійно розв'язати назрілі проблеми навчання і виховання школа не в змозі. На наш погляд, повинна бути розроблена комплексна державна програма навчання і розвитку ромських дітей. В першу чергу, тут доцільним буде створення координаторського центру, який враховуватиме досвід роботи підконтрольних, де навчаються учні-роми.

Елізавета Сагайдак,
директор Півдноградівської
ЗОШ I-III ст.

КОРПУНКТ - НЕ ПАСИВНИЙ СПОСТЕРІГАЧ

■ Протягом трьох років існує на Кіровоградщині корпункт редакції Всеукраїнської ромської народної газети "Романі Яг".

Чимало ромів з різних районів відвідують його, щоб разом з представником преси вирішити їй чи інші життєві проблеми, а то й просто поговорити, порадитися тощо.

Серед відвідувачів - роми-пенсіонери, старбайтери Василь Гнатович Татаринов, Тамара Григорівна Матасар, Любов Григорівна Меднікова та інші. Всі вони заходять до місцевого корпунку редакції, щоб поділитися своїм болем, життєвими негараздами, проблемами, питаннями, розповідають і про те, що їх турбус, зокрема і про те, що втратили віру на отримання належної им обіцяної компенсації. Звертаються і молоді роми та багатодітні сім'ї.

Так, мати-героїня Наталя Миколаївна Беркі, яка народила і виростила дев'ятеро дітей, звернулася до представника редакції з проханням допомогти їй зібрати всі необхідні документи для оформлення пенсії. Її прохання було вирішено позитивно. Нині вона є вже пенсіонеркою і отримує відповідну пенсію за віком.

- Спасиби за допомогу, бо самий нелегко було б, - каже Наталя Миколаївна. - У районі до ромів ставлення негативне, особливо у Пенсійному фонду.

Спробував висніти, як ставляться до багатодітних ромських сім'ї чиновники на місцях.

На жаль, цього дня побачити голову Рівненської сільської ради мені не пощастило. Тож звернувся до депутата сільської ради, начальника військово-паспортного столу Людмили Іванівни Михайліенко.

- До ромів, зокрема, до багатодітної сім'ї Беркі, ставлюся з по-

відчувають місцеві та районні влади своєю провину в тому, що з цього будиночка дітки не ходять до школи?

А чи знаєте, чому? Та тому, що живуть вони у проголоді й холоді.

А допомогти ім - віда - не виявляє бажання. Діти ходять скрізь у пошуках металобрухту, щоб потім заробити копійки і купити буханець хліба і трохи тольки...

А багатодітна маті, яка є (за документами), матрію-героїною, не рідко йде по селу, щоб хтось щось дав - милостиню, продукти...

Ось так виживає ромська багатодітна сім'я на степовій Кіровоградщині.

Чи має влада право в чомусь дорікнути цій сім'ї, в чомусь її принижувати?

Сподівається, що місцева влада та голова райдержадміністрації С.Б. Омельяненко переглянуть своє ставлення до ромів і до ромських багатодітних родин, зокрема.

Корпункт "Романі Яг", що на Кіровоградщині, і надалі не залишиться пасивним спостерігачем і постійно інформуватиме громадськість, читачів газети про хід розв'язки цієї та інших проблем. А депутат сільської ради, сподівається, цьому сприяє...

Леонід Савицький,
власний кореспондент
"Романі Яг"

у Кіровоградській області.
На світлині автора: депутат
сільської ради Людмила Іванівна Михайліenko та будинок, у якому проживає Наталя Миколаївна Беркі.

- фізична культура фізичного виховання, бо Володимир зі шкільних років любив спорт. Наразі займається карате і досить неабияких успіхів у цьому виді спорту. Молодий спортсмен є членом і офіційним представником молодіжно-спортивного клубу Юкіушинкай карате "Кадзоку".

До того ж, президентом цього молодіжно-спортивного клубу Петром Васильовичем Носою 21-річному юнаку доручено здійснювати контроль та організацію навчальних груп з Юкіушинкай карате в місті Лубни, де він проживає. До речі, народився хлопець у м. Коростень, що на Житомирщині.

Все встигає здібний ромський юнак - і навчаться у вузі, і підвищувати свою майстерність у спорті, і працювати зі школлярами.

Микола Олександров

На світлині: Володимир Ковальчук (перший зліва) зі своїми товаришами по клубу "Кадзоку".

ВСЕ ВСТИГАЄ СПОРТСМЕН ВОЛОДИМИР КОВАЛЬЧУК

Володимир Ковальчук - студент другого заочного відділення факультету Полтавського дер-

жавного педагогічного університету ім. В.Г. Короленка. Не дивно, що спеціальність собі юнак обрав

ЕТНОГЕННІ КАТАСТРОФИ

ТЕЧЕ ВОДА КАЛАМУТНА...

Гірські річки, потічки Карпат не мають постійного рівня води. Він залежить від кількості опадів у тому чи іншому регіоні. Цьогорічні скрізи погоди у травні вже кілька разів заподіювали школу жителям Закарпаття. На початку травня в області за чотири дні випала... місячна норма. У річках - Латориця, Уж, Тиса - рівень підніявся води на 1,5-2 метри, вони вийшли з берегів і розлившися на зорані й посаджені земельні ділянки. На схилах тих місцевості водяні потоки виривали посаджену картоплю, яка вже зійшла і дала перша листочки. Зливи супроводжували шквали вітру. Так, у ромському таборі Мукачева було пошкоджено покрівлі 117 хат. Кілька домівок були підтоплені.

толовлені для прибудови ще однієї кімнати. Два причепи гравію і 2 машини піску було зміто водою...

Оксана Терпак-Брегеда: Моя хата стоїть огорожено табору, але в самому низу місцевості. Коли почалася злива, нас із чоловіком не було вдома, - ми поїхали купувати газовий балон. Та вісім сім'ї дітей залишилися вдома. Ми поспішили додому, та діти вже були врятовані сусідами. З'ясувалося, що вода весь час прибувала і заливала наш будинок. Сусіди стали гукати дітей. Меншенькі Артур, Антон та Володя сковалися в туалеті надворі, ледве дісталися до них по бурхливому, брудному, холодному потоку, який ще й ніс уламки дерев, шматки дощок та побутове сміття. Витягнув наших дітей суд Ерік Адам, який першим дістався до малят і виніс їх по одному на горбочок.

Старші діти - Яна, Владік, Альбіна та найменшенький - Валентинчик, якому лише 9 місяців, сковалися у хаті, а осінки не можна було відчинити двері, які притискало водним потоком, дітей витягали через вікно. Перші зорівтувались у незвичай обстановці сусідського хлопець 18-річний Артур Адам, який через віно зумів витягти всіх дітей з хати.

Мій чоловік Петро пішов у потік і почав розчищати затори біля парканів, хати, які нанесла вода на подвір'я.

Після цього він заховів, наразі лікується антибіотиками.

Заподіявші стільки шкоди, вода стекла, залишивши на вулиці товстій шар бруду, уламків, сміття, а в хаті - кілька сантиметрових шар брудного мулу.

Вся наша велика родина дуже вдячна добрым сусідам - сім'ї Адамів та іншим, які врятували наших дорогих дітів. Якби не вони, хтожна, чим би все це закінчилося...

Валентина Опаленик

На світлині: ось як виглядає подвір'я Ірини Адам (вулиця Цегольнянська, 15) у Переині.

Так витягував шестирічний Альбіну Терпак Ерік Адам.

Про школу, яку може заподіяти невеличкий поточок у містечку Переині розповідається його жителі.

Михаїл Піоса: Такої води не пам'ятає нікто з жителів табору. Рівень води за лічені хвилини піднівся на 2-3 метри. Близько сімнадцятої години двадцять четвертого травня розпочався дощ. Вода у повному розумінні лилася з неба. Через 15 хвилин ми почули гуркіт і побачили, як поток відходить з берегів і наближається до наших хат.

Олена Адам: Я щойно випала близьку і почала розівішувати її на подвір'ї. Коли розпочався дощ, ми сковалися у будинку. Сильний шквал вітру зірвав кілька листів шифера, і ми почали рятувати в кімнатах найхваливші речі. І раптом побачили, що брудна, камалутна вода просочується з під дверей і заливає підлогу в приміщеннях.

Весь цей час траявав близько двох годин. За цей час водою були знищенні 200 шлакоблоків, підго-

ПРАВОЗАХИСТ

КОМУ НАЛЕЖИТЬ ЗЕМЕЛЬНА ДІЛЯНКА?

Недавно вкотре переконався в тому, що права людини ромської національності продовжують порушувати чиновники різних інстанцій. Кіровоградщина не є винятком. Під час своєї журналистської роботи в різних виданнях, у тому числі й у ромській газеті "Романі Я", завжді намагався і намагається всіляко відстоювати і захищати своїми публікаціями тих інших людей, наших читачів, чиї конституційні права порушувалися. Інколи це вдавалося. Наши читачі потім гречно дякували газеті за захист їхніх прав.

А потім щось зажистить самого ромського кореспондента? Сталося так, що місцева влада вирішила позбавити журналіста конституційного права на присадибну земельну ділянку. Можливо, щось з читачем скаже: "Як це кореспондент "Романі Я" не може захистити себе і свої права?" Та це так і є.

Рік тому ми з дружиною купили будинок поряд із будинком, у якому проживала моя мама. Нині там мешкає менша сестра. Біля її хатини є земля для присадибної ділянки. Та виникло питання, що нам належить лише сім соток землі для городу. Решта - десять соток - "приватизовані" сусідом-українцем Віктором Ланецьким. З'ясувалося, в будинку, де тепер мешкає я, копісі жили дід, баба, батьки Віктора (нині покійні). Та коли побудували новий цегляний дім, цей будинок продали іншим господарям. Тож, із 1991 року вони "приватизували" цю половину ділянки землі. На той час батько Віктора Ланецького - Володимир Федорович працював головним бухгалтером колгоспу імені Чапаєва. Звичайно, ім дозволили "привласнити" цей город. Навіть сесія сільської ради дала на це згоду. Господари будинку,

в якому нині живу я, - змінювалися. Можливо, у них не було потреби мати більше садибної ділянки, і тому вони мовччи по-годжувалися з тим, що мали. Та наша родина з цим не могла по-годжуватися. А тому ми звернулися до Віктора Ланецького і до його старшої сестри Людмили Чубар з проханням "відрізати" нам більше кілька метрів землі для городу. У відповіді почали категорично відмову, мовляв, "це наше - не дамо..."

Щоб розібратися з цією ситуацією, ми запросили землеміра Н.Ф.Черемуху та депутата Рівненської сільської ради Людмилу Іванівну Михайліenko. Вони мали можливість особисто перевіритися в тому, що така мізерна наша присадибна ділянка, аж ніяк не спроможна забезпечити хоч якісь рівень життя сім'ї.

З цим мав би погодитися і сам сільський голова Василь Іванович Ясинський. Нажаль, він не виявив бажання нам посприяти, хоча бачив на власні очі цю ділянку. А сусід тим часом вже котрій рік на "приватизованій" площі вирощує люцерну і відгодовує свиней...

Складається враження, що для чиновників прийнятніше: "Хай краще українці відгодовує свій і поліпшує свій достаток, а ромська сім'я хай гине з голоду". Навіщо, мовляв, циганам городи? Вони з ними не впораються... Ось така погара до ромів!

Звернувшись я до заступника сільського голови Віктора Сергійовича Неділька зі своєю письмовою заявкою з проханням розібратися у цій "земельній ситуації" і розставити всі крапки над "ї", Віктор Сергійович обіцяв розібратися. Було знайдено земельну карту, яка чітко свідчить, що до того будинку належить 0,17 га садибної (нахтоної) землі, двору - 0,09 га. (А мені залиши-

ли, як я вже зазначав, лише 0,07 нахтоної землі).

Щодо Віктора Ланецького, то за карту до його будинку прилягає 0,26 га нахтоної землі, а до його двору - 0,08 га, що складає 0,34 га, і в земельно-кадастровій книзі записано - 0,34 га.

Виникає питання: на який підставі і якими законами керувалася сесія сільської ради, відбравши у сусіда, тобто у мене, - 0,10 га городу? Адже, насправді виявляється, що Віктор Ланецький має не 0,34 га, а 0,44 гектара.

Чи не дивна виходить ситуація? Адже йому диписали ці 0,10 га, які розкинулися напроти садиби, де проживає ромська сім'я. Незабаром сільська рада готовиться вручити Віктору Ланецькому документ на цю землю - Акт на приватну власність. На все це дала згоду сесія Рівненської сільської ради.

Наразі, як повідомив заступник сільського голови Віктор Сергійович Неділько, необхідні документи земельної справиgototuytisya, щоб розглянути їх на черговій сесії, які незабаром відбудуться. Адже все виришує сесія... "Давайте зачекаємо сесію", - відказав Віктор Сергійович Неділько.

Що ж, зачекаємо. Можливо, і справді здоровий глупд і верховенство права, а не "сила" - переможут.

А поки що редакція всеукраїнської газети "Романі Я", її юридичний відділ триматимуть це питання під своїм контролем, до остаточного його вирішення згідно з Земельним Кодексом та Конституцією України, яка гарантує не порушувати права людини, незалежно від її національності.

**Леонід Савицький,
власний кореспондент
"Романі Я"
у Кіровоградській області.**

ВІДПОВІДІ НА ДЕПУТАТСЬКІ ЗАПИТИ

ФОРМАЛЬНІ ВІДПИСКИ

...Із Державного комітету України у справах національностей та міграції.

На офіційний запит народного депутата України Івана Івановича Миговича у Державний комітет національностей та міграції (див. газету "Романі Я" від 20 квітня) надійшла відповідь від першого заступника голови Держкомісії Віктора Миколаївича Вороніна (лист до першого заступника голови Верховної Ради України, народного депутата України Адама Івановича Мартиніка).

У депутатському запиті Івана Миговича було запропоновано ряд конкретних і актуальних заходів, спрямованих на відродження рівності в Україні.

Як же були сприйняті ці слухні рациональні пропозиції депутата у Державному комітеті у справах національностей та міграції?

А - ніяк.

Відповідь містить в собі повідомлення про дані Всеукраїнського перепису населення 2001

року, які, до речі, не зовсім відповідають реальності (47,6 тисячі ромів). Говориться про те, що "для забезпечення реалізації освітніх прав національних меншин, у тому числі ромської, Мініструм 21 жовтня 2004 року зареєстроване Типове положення про культурно-освітній центр національних меншин України", що в "межах компетенції Комітету реалізуються організаційно-практичні заходи, спрямовані на забезпечення суспільної стабільності та злагоди..."; що "проводено комітеські слухання щодо становища ромів в Україні. За результатами цих слухань підготовлені відповідні рекомендації...", і таке інше.

З відповіді з Держкомісії таож дізнаємося, що "розширяється мережа ромських недільних шкіл...", що за підтримкою Комітету у червні 2004 р. театр "Романс" взяв участь у фестивалі "Галичина" - інші цікаві інформацію, проте всім давно відому.

Коротко кажучи, про-

діяльність Державного комітету у справах національностей та міграції нам стало відомо детально і широко.

Проте - "щодо пропозицій про приєднання України до "Декади ромської інтеграції: 2005-2015 роки", то, на нашу думку, ця проблема потребує детального спрацювання фахівців МЗС та Мініструмістії".

При всій цій пропозиції народного депутата України Івана Миговича навіть не згадується.

Тобто - наразі маємо чергову бюрократичну відписку.

...Із Міністерства внутрішніх справ України

Також я формальна відписка на депутатський запит І.Миговича отримана і з Міністерства внутрішніх справ - за підписом міністра Ю.В.Луценка. У запиті йшлося про необґрунтоване зневаження рома В.Сандуленка із сільниці Житомирської області у злочині (крадіжці коней) на провідністю дія працівників Житомирського І Андрушівсько-

РОМСЬКА ГРОМАДА БІЛОРУСІ ВШАНУВАЛА ПАМ'ЯТЬ СПІВВІТЧИЗНИКІВ

У Мінську представники громадського об'єднання "Білоруська асоціація циган "Рома" поклали квіти до монумента Перемоги на одноіменному майдані й вшанували пам'ять своїх співвітчизників, які загинули в ро- вії Великої Вітчизняної війни.

Радник голови об'єднання

Олександр Бояцький відзначив, що на день звільнення країни від нацистів у ній залишилося близько 850 рівнів з 15 тисяч, які проживали в Білорусі перед війною. Масове знищення рівнів відбувалося у баґатьох населених пунктах країни, а найбільше - в Узду, Ошмянах та Осиповичах (Мінська, Гродненська та Могильовська області відповідно).

Вл.інф.

РОМ-ПРЕС

Марш-протест

Нещодавно в Будапешті група молодиків, одягнутих у військову форму, напала на 15-річного рома і заподіяли йому важкі тілесні ушкодження. А через тиждень на центральній площі міста відбулася демонстрація-протест проти насилия, дискримінації та расизму щодо ромського населення.

Тиждень ромського фільму у Німеччині

З 30-го червня по 7 липня у Кельні (Німеччина) у центральному кінотеатрі буде оголошено тиждень ромського кіно. Відкриття заходу відбудеться 30 травня урочистою конференцією, на якій буде представлено понад 2500 кінострічок з 300 різних країн світу, знятих за сторіччя - у період між 1897 - 2005 роками.

Підручник з культури та музики

Доктор філософії Майлі Нейлор з Детройта працює над проектом підручника з культури та музики для студентів коледжів та університетів. У книзі особлива увага приділяється ромській культурі, як, на думку автора, зробила величезний внесок у розвиток світової музики та культури. Це буде один із небагатьох підручників, де поряд з культурами інших народів висвітлюватимуться особливості специфіки культури ромів.

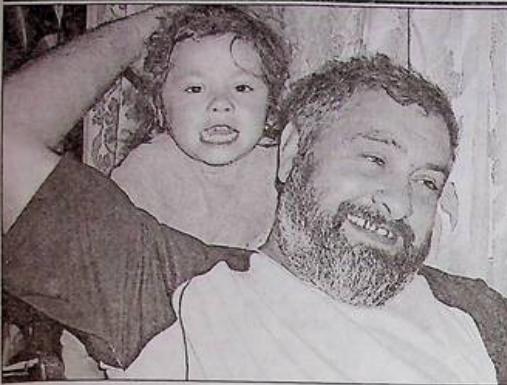
ОГОЛОШЕННЯ

За програмою МОМ, ромам-бенефіціантам, що постраждали в період Голокосту і народилися до 9 травня 1945 року, і які потребують внутрішніх паспортів нового зразка, звертатися до допомогою до Закарпатської Асоціації ромських громадських організацій "Експле" ("Єдність"), яка розташована за адресою: м.Ужгород, вул.Дунаєцького,18.

Щодо кримінальної справи з приводу розправи над ромською сім'єю Федоренків у с.Мала Кохівка Кременчуцького району Полтавської області повідомляється, що злочинцю Назаренку, який підпалив хату і якої було спачатку затримано, ...16.12.2003 р. Постановою Кременчуцького районного суду змінено запобіжний захід - утримання під вартою на підліску про невід'їзд - на підставі ст. 274 (обрання, скасування або зміна запобіжного західу) та ст.280 (відкладення із упиненням розгляду справи) КПК України". І далі: "Отримати мотивуючі документи звільнення О.Б. Назаренка з-під вартої та необ'явлення його в розшук не було можливим у звязку з тим, що дана кримінальна справа рахується за Кременчуцьким районним судом, а доручення на проведення розшукових справ не надходило.

Цікаво, хто такі доручення має давати у відомстві пана Юрія Луценка? Якщо вже сам міністр розводить руками, то зрозуміло, чому злочинці й далі розгулюють вулицями, а не відбувають належного покарання.

Редколегія

- В'ячеслав Івановичу, відшуміло 9 Травня... Як ви зустріли і провели цей день, що відчувала ваша ромська душа?

- День Перемоги для мене великий день, як і для кожного громадянина України.

- Ви знаєте, скільки всього ромів було знищено фашистами в нашій країні в роки війни?

- Відсоток шістдесят, не менше.

- А точнішою цифри хіба не існує?

- Ніхто не знав і не знає точної кількості ромського населення. Фашисти просто під'їжджали до ромських таборів, оточували і знищували всіх, хто там був. От вам і весь облік. Візьмемо Черкаську область, звідки я родом. У Смілі стояло табором близько півтори тисячі ромів. Жодної жівоту люди ні з того табору не залишилося, ніхто не врятувався. В Умані стояло до двох тисяч ромів - те саме. І це лише два приклади. А іх було дуже багато, тоді ж роми ще масово кочували...

- За статистикою, нині в Україні налічується 50 тисяч ромів.

- Це ті, котріх переписали...

- А хіба є й не переписані?

- Звічайно! Думаю, процентів 25. Це ті, хто не мають ні паспортів, ні інших документів, як б заєднували їхною особою. І це в мікрій час, а тоді, у війну... хто ти міг порахувати?

- Е багато гіпотез про те, чому Гітлер влаштував, зокрема, ро-

мам такий страшний геноцид. А ви як думаете, чому?..

- Роми допомагали радянській армії, партизанам. Скажімо, було багато ромів у партизанському загоні Сидора Ковпака. Та й він сам, до речі, був ромом.

- Але ж Гітлер їх масово знищував ще до походу на СРСР...

- Фашист любив, щоб усе в нього було чітко організоване, підконтрольне. А роми за своєю природою люди не підконтрольні. Вони вільні. Ім не можна наказати.

- Уряд Німеччини вже кілька років виплачує українським ромам компенсацію за ті страждіння, які вчинили нацисти щодо них у війну. Що б ви могли сказати про ці німецькі гроші? Вони якось компенсують ті втрати?

- Ця компенсація, яку вони виділили, тут багато несправедливості. Порівняно з євреями роми отримали дуже мало тих коштів.

- Як би там не було, але від тієї суми, яку виділив на українських ромів німецький уряд, скільки до них дійшло коштів?

- Приблизно відсотків сорок.

- А решта жде? Це ж величезні суми!..

- Ну... ви самі знасте. Не раз були на ромських конференціях, чули ті гострі розбірки...

- Я-то чув і маю свої якісні згадки, але хочеться знати вашу думку... Чому ні німецька

ХТО ОБІКРАВ РОМІВ?

■ В'ячеслав Іванович Бондаренко, голова міжобласної громади "Дніпро-Подільські роми", яка офіційно зареєстрована на території Черкаської і Вінницької областей. Громадська організація - одна з найактивніших в ромському русі України. Може тому, що її голова - людина неординарна, розумна, обережна і разом з тим смілива. Пропонуємо читачам "Романі Яг" інтерв'ю з В'ячеславом Івановичем.

педантична держава, ні наша не шукають ці мільйони?..

- Механізм отримання грошей мав проконтролювати наш уряд, а він не взяв на себе такий обов'язок.

- Ви не вважаєте що ситуація черезовим публічним призначенням десятків тисяч ромів, права яких і в цьому питанні ніхто не захищає? Адже, по суті, в них вкрадено величезні суми...

- Так, це приниження, і дуже велике.

- А хто, на вашу думку, розікрав ці гроші: німці, українці чи самі роми?

- Німці тут не винувати. Ви знаєте, тільки від цієї гроші, який банк...

- Ні, я цього не знаю.

- Це всі знають. Потім і Фонд "Взаєморозуміння і прімерність" відіграв свою роль у пропажі цих грошей... Це серйозно?

- Якесь частка правди в цьому є.

- Отож наші роми пішли в політику?

- Побачимо...

- Ви не приховуєте того, що є великим прихильником Юлії Володимирівни Тимошенко. А всі інші роми як до неї ставляться?

- У цьому замішані й деякі роми...

- Якщо так, то в ромів є ж

свої власні суди, громадські

офіційні організації, нарешті,

вони мають право звернутися

до правоохоронних органів.

- От і з'ясувоюмо... А до правоохоронних органів у нас не прийнято звертатися, та що ти указуваєш на своїх. Але якщо деякою мірою роми тут винувати, то винувати вони, я впевнений, через своє малограмотність, особливо у великих фінансових операціях. А по-справжньому крали люди, та все життя пов'язані з фінансами, які досвідчили.

- По всій Україні височать пам'ятники жертвам геноциду, які вчинили фашисти. Скільки таких пам'ятників по-

ставлено на ознаку страждання у роки війни?..

- В Україні є один такий пам'ятник У Кам'янець-Подільську стоять Більшовицькі армії, партизанам. Скажімо, було багато ромів у партизанському загоні Сидора Ковпака. Та й він сам, до речі, був ромом.

- Ви не вважаєте що ситуація черезовим публічним призначенням десятків тисяч ромів, права яких і в цьому питанні ніхто не захищає? Адже, по суті, в них вкрадено величезні суми...

- Так, це приниження, і дуже велике.

- А хто, на вашу думку, розікрав ці гроші: німці, українці чи самі роми?

- Німці тут не винувати. Ви знаєте, тільки від цієї гроші, який банк...

- Ні, я цього не знаю.

- Це всі знають. Потім і Фонд "Взаєморозуміння і прімерність" відіграв свою роль у пропажі цих грошей... Це серйозно?

- Якесь частка правди в цьому є.

- Отож наші роми пішли в політику?

- Побачимо...

- Ви не приховуєте того, що є великим прихильником Юлії Володимирівни Тимошенко. А всі інші роми як до неї ставляться?

- У справжньої людини завжди є друзі і вороги. На президентах...

- Якого ж я не знаю? Він, мабуть, пошкодував кинуту якоші копію ромам?..

- Нам його копійок не треба було. Януковича підвеліо його оточення.

- Оточення - це таке..., а якби він кинув ромам якісь гроші, то, можливо, вони за нього віддали б голosi?..

- А ви що вважаєте, що Ющенко нам щось кинув?

- Ну, тут ви мене загнали в кут, чесно кажу... Мені нічого відомо відповісти. Один нуль на вашу користь... Роми прагнуть інтегруватися в суспільне життя України. Та на цьому шляху

є купа проблем - соціальних, освітніх, культурних, економічних. Скажіть, як вам допомогла у їх вирішенні колишня влада - губернатор Калетнік, голова обласної ради Іванов?

- Допомогли... На нуль цілих і нуль десятиріч.

- А теперішній губернатор Вінниччини хоч десь згадує про ромів?

- Ми ще з ним не зустрічалися. Я думаю, що з ним у нас буде зустріч, круглий стіл. Такі плані є. Але, на мій погляд, ніхто не зробив спльки добра для ромів і не допоміг їм в інтеграції в суспільне життя, як Микита Хрушчов. Він дав ромам і квартири, і роботу, і зарплату. І дітей наших до школи по-однаку, повзував, повзував. Ось хто піднімав нашою величезною повагою.

- А я зараз справи в ромів з працевлаштуванням?

- Та-а! Що тут говорити... Ви булись легше спіткали.

- А роми хотіли б працевлаштувати? Чи навіщо їм та робота, вони ж, я пишути газети, в основному наркотиками прошиплюють і дурять людей по глуших селах...

- А хто ж би не хотів працевлаштувати? Звідки ж гроши брати, як не з роботи? Що ж до наркотиків, то вզимте статистичні дані і погляньте. Порівняно з представниками інших націй тут роми просто ангелата. Скажімо, вирощують мак

на роботі. Николаєвські роми ворожать всім. Так, роми ворожать всім. Серед цих тисяч, звичайно, іноді трапляються якісь підніжки, як і в кожній іншій. Але треба зрозуміти, що ворожіння ромів - не обдурування, це специфічна особливість нашого народу, яку він невідомо копі і як на був, це - не обман...

Василь Кізка
На світлині: В'ячеслав Бондаренко з онучкою Аленою

МИСТЕЦТВО

Євген Гудзь: "Приїхав познайомитися з сучасною табірною музикою"

В останній дні травня в редакції газети "Романі Яг" "висадився" цікавий "десант" - приїхала група молодих працівників англійського і пірзького телебачень з метою зробити телефоній про відомого співака, музиканта, засновника нового музичного напряму - "ромський рок" - із Нью-Йорку, керівника рок-ансамблю "Тоголь Борделло" - Євгена Гудзя, найекстравагантнішого рома-музиканта, колишнього нашого земляка.

Євген Гудзь логодився відповісти на кілька запитань.

- Євгене, як ви дізналися про нашу газету?

- "Романі Яг" мені принесла співака і танцівницю нашого ансамблю "Тоголь Борделло" Піроща Рац, яка сказала: "Подивись, у українських ромів є навіть своя газета!" Я був настільки заінтересований цим, що мені захотіло побувати в редакції єдиної всеукраїнської газети. Сам собі тепер не вірю, що перебуваю наразі саме тут, у "Романі Яг"!

До речі, ще один номер нашої газети подарував мені співак Ерік Лакатош, який тоді гастролював у США. Я прочитав обидва номери

Евген Гудзь і Аладар Адам - шеф-редактор "Романі Яг".
від початку до кінця. Адже я три-вівів час жив в Україні - народився і мешкав до 13 років у Києві, а коли стала Чорнобильська катастрофа, полишив з батьками рідне місто, а через кілька років, п'ятнадцятьчим, і Україну. Після Польщю, Австрію, Італію, ночуючи в готелях для біженців, аж поки у 1999 році не дістався Нью-Йорка. Батьки також

ловили свої корені. У післявоєнному безладі вся наша родина розпалася і розіїхалася по світу. Де кого шукати було? Виявилося, що у мене є, крім російських та

ромських, ще й італійські корені...

- Розкажіть, будь ласка, про свій ансамбль.

- У 2002 році я з відомими

ромськими музикантами США створив групу, яка поєднувала українську та романську музику, а також американський рок. Симбіоз видавався цікавим. Наши кон-

цертні виступи вважаю вдалими.

Гастролюємо, в основному, в Америці. Хоті біз сказать добре слово про всі членів нашої групи "Тоголь Борделло" - акordeоніст Юлія Лемешева, скрипаль Сергій Рябішев, співачка та танцівниця Піроща Рац, саксофоніст Орі Каплана, який грає як на барабанах інших духових інструментів, та інших. Сам я - гітарист і співак.

- Чи задоволені ви своєю долею?

- Так, дуже задоволені, оськільки займаємося улюбленою справою. Адже я з дитинства мріяв стати музикантом. Мій батько добре знався на сучасній авангардній музиці, яка виховує в людині незалежність, свободолюбство. До речі, в моїй школій характеристиці, яку я отримав незадовго до виїзду з України, записано: "Виховання в антирадянському дусі, у сим'ї, де культивувався рок".

Це хотів би сказати, що до того, як став професійним музикантом, я пройшов через модельний бізнес, змінався у голівудському фільмі, був учасником

кількох "чужих" ансамблів, поки не створив свій.

- Шо цу був за фільм, у яко-му ви гралі?

- Це фільм про сучасного американського хлопця Джонатана, єврея, який шукає жінку, котра в роках війни втратила його батька. У фільмі я грав перекладача цього американця.

- З якою метою ви приїхали до нас, і як довго пробудете в Україні?

- Я приїхав разом зі своїми друзями з метою детальнішого ознайомлення з сучасною табірною музикою. До речі, все це фіксується на відеоплівку професійними операторами. Ми побували вже у ромуських таборах Мукачева та Сваляви на Закарпатті, де зробили записи місцевих музикантів і ансамблів. Далі від'їжджаємо в Київ, де плануємо зустрітися з визначними ромськими музикантами України. Плані звичайні, боимося, що не всі зможемо реалізувати, оськільки термін перевізування в Україні в нас обмежений - до 15 червня.

Евгенія Навроцька

ХОДІННЯ ПО МУКАХ

Іван Миколайович Дегтярьов народився 1946 році в місті Краматорську, що на Донеччині, у багатодітній ромській сім'ї. Іван був старшим. Йому доводилося багато працювати, щоб ходи-мось допомогти батькам. Працював на заводі учнем, зарплату отримував невелику, та ця копійчина не була заявкою в родині Дегтярьових: адже потрібно було ставити на ноги його маленьких братів та сестер.

У 1965 році Івана призвали в армію. Служив далекочином від рідного Краматорська, але у Сибіру - в місті Гужур Красноярського краю. На другий рік служби солдат з України познайомився з молодою ромкою з Росії, з якою і вирішив повзати своє життя. Так, оженившись після закінчення служби, Іван ізалишився жити в Гужурі.

Молода сім'я займалася підсобним господарством, і гла-ва влаштувався працювати на будівництво, з роками став майстром-бригадиром. Один за од-ним народжувалися в ромській сім'ї діти. І хоча з п'яти дітей двое народилися інвалідами, Іван не втрачив природного оптимизму.

Минали роки. І ось родину Дегтярьових спікнула найбільша біда: у двадцятишестирічному віці помирає його старший син-інвалід.

Дружина Івана не змогла перенести цієї втрати: материнське серце не витримало, і через півроку тури й сліз вона також померла.

Іван дуже переживав цю подійну втрату. Нерідко його напівживого від випитого знаходили на могилах сина або дружини. І все ж вистачило сил припинити таке життя. Іван вирішив жити для своїх дітей, які потребували конкретної допомоги. Він прійняв рішення переїхати на батьківщину - в Краматорськ.

Оселівши в закинутій хатинці біля церкви. Близькі родичі Івана за час його відсутності в рідному місті повімірали та порозігдядалися, а далеким родичам до проблем чоловіка з чотирма дітьми не було ніякого діла.

Життя на батьківщині виявилось дуже важким. Сім'я жила тим, що жебрала на церковній паперти. Цоправда, навесні та восени Іван Миколайович намісав працювати на городах - садив, копав,

прополяв грядки, за що отримував маленьку платню та іж. Візміні та влітку доводилося дуже важко - роботи не було.

Та головною проблемою Івана увесь цей час була є його хвороба молодша донька - інвалід I групи, яка пересувається лише в інвалідному візку. Ночами в ній трапляються сильні приступи епінгелії. Потрібні дорогі ліки, препарати для обезболювання, а на них у Івана Миколайовича немає коштів. Не раз він намагався влаштуватися на роботу. Та без прописки його нікуди не беруть. Звернувшись в спортивний стіл, щоб прописатися, але також отримав відмову. Сказали, що для прописки не вистачає багатьох документів, проте обіцяли допомогу, якщо Іван Миколайович заплатить їм по 200 грн. за членів сім'ї. Таких грошей у Дегтярьова немає.

Іван Миколайович звернувся у Фонд милосердя в надії отримати допомогу на хвору доньку, та її зусилля були марними: немає прописки - не може бути ніякої допомоги, ніякої пенсії.

Коли Іван Дегтярьов почув від людей, що в м. Слов'янську створена наша організація "Кетане", він вирішив звернутися до нас.

Приїхавши в Краматорськ до Івана Миколайовича, ми побачили страшну картину: величезна бідність, напівлодна смія, дівчина-інвалід у візчику. Коли Іван розповідав нам історію свого життя, його очі сповнілися сліз.

Побувавши в цій сім'ї, члени нашої організації вирішили, що вони потребують постійної підтримки і соціальної допомоги.

Хоча б на старості літ, Іван Миколайович приливин своїх ходіння по муках.

**Андрій Белашов,
Донецька обласна
організація "Кетане"**

На світлині: сім'я Івана Миколайовича Дегтярьова.

НА "ЄВРОБАЧЕННІ" ВІННИЦЬКІ РОМИ ЗІРВАЛИ ШКВАЛ ОПЛЕСКІВ

У рамках програми "Євробачення" на Майдані пройшов Міжнародний фестиваль українського бойового гопака. У ньому взяли участь колективи зі "Школою бойового гопака" з Тернополя, Рівного, Львова, а також автори-виконавці козацьких пісень. Запросили трьох найкращих.

Про свій виступ на Майдані я дізнався несподівано. За півдні перед виступом мені зателефонували і сказали, що моя ім'я вже внесено в списки. Певно, цьому запрошенню посприяло те, що я - автор-виконавець відомих пісень, серед яких -

"Гей, Україно наша" на вірші Анатолія Жучинського, головного редактора "33-го каналу". Саме ця пісня на Майдані "зірвала"

шквал оплесків, почали кричати "біс", тому і заспівали аж 4 пісні. Взагалі, то я навіть не сподівався, що українські пісні рома публіка сприйме "на ура". Адже я виконував їх співав без танцювального супроводу, лише під гітару та оплески публіки.

**Андрій Сенченко,
президент Вінницького
регіонального центру
культурти та мистецтва
циганського народу
"Девлеса, ромале!"**

Саме ця пісня на Майдані "зірвала"

ТРАДИЦІЇ НАРОДНОЇ МЕДИЦИНІ ЛІКУВАННЯ ПІД ЧАС КОЧІВЛІ

(Продовження. Початок у "Романії" № 9)

У попередньому номері газети ми розглянули публікацію серії матеріалів Елені Лацкової з видання "Romano dzaniben" про методи народної медицини в лікуванні тих чи інших хвороб. Зокрема, як кочові роми споконвіку лікували хвороби органів дихання.

Продовжуємо цю тему матеріалом про лікування методами народної медицини хвороб шлунково-кишкового тракту.

Хвороби органів травлення

У народній медицині широко використовується лікування хво-

роб органів травлення великою кількістю трав, які ростуть у тому чи іншому регіоні. Проте кочові роми (келдерари), про яких йдеться у наших матеріалах, вживали лише обмежену кількість трав.

Так, при відчутній важкості у шлунку, спазмах внутрішніх органів готували чай із центаврією (золототисячника), або гіркого попінуму. На початку літа при шлункових хворобах - гастритах, виразках та інших - пили відвар із листочків молодої кропиви.

Для поліпшення апетиту в тіх давали відвар в реп'яжі звичайного, який використовувався (її використовувалася як досі) для лікуван-

ня виразки шлунку, що погано заходить, та інших захворювань органів травлення. При проносах пили відвар із сушених груш. Щоб позбутися закрепту, варили цибулю, яку прикладали ще тепло до живота хворого. Із хворому на гастрит, виразку та інші шлункові хвороби давали не солену.

Хворий на жовтуху пив як основні ліки чай із трави котячі лапки. Також робили компрес із листів малини. При отруєнні алкогольними напоями давали пiti сечу.

У кочових ромів практикувалася інша метода лікування хвороб органів травлення, так звані мачні. Так, народні цілілти називали хворому лягти на спину та водили пальцем навколо пупка доти, поки біль не минала. (Далі буде)

РУХАЄМОСЯ ПО ІНТЕРНЕТ-САЙТАХ

■ З цього номера, шановні читачі, ми будемо знайомити вас з новими Інтернет-сторінками, присвяченіми романам. Час невпинно рухається вперед. Якщо раніше достатньо було лише "ромської пошти" для передачі всіх новинок життя, то у наш прискорений час для передачі інформації не потрібні дні, тижні. На сьогодні інформація поширяється у лічені години, хвилини.

Наразі ми знайомимо вас із однією з найцікавіших сторінок, яка є на сайті www.philogy.ru/liloro/liloro.htm

Це перша в Росії мережева ініціатива, присвячена романам, ромській мові, культурі, історії та літературі. Сайт був відкритий 1 травня 2001 року. У розділі "Романіс" ви можете знайти матеріали про мову і ромську писемність, педагогічні проекти, пов'язані з вивченням та вивченням ромської мови і культури.

У розділі "Бібліотека" - розміщені віртуальні бібліотеки художніх книг, ромською мовою.

У розділі "Галерея" ви можете знайти картини і фотографії, пов'язані з життям ромів, іхнім побутом, історією, культурою.

Особливо цікавий цей сайт для викладачів ромських недільних шкіл, адже тут можна знайти такі книги, як посбірник з вивченням ромської мови Віктора Шалавова "Ромський словник. Практикум", а також "Вікіпедія" -

Пропонуємо вам роботу з цього сайту "Ромський барон як об'єкт лінгвістичного аналізу".

Висловлюється німецький барон немає ні у лексичичних, ні у фразеологічних словниках. Цікком імовірно, він не фіксується тому, що представляється також же тривіальною метафорою, як чорне золото (нафта) царини півні (кукурудза), або авантюристичним позначенням, мовною знахідкою на чисталі американський карбованець (долар), китайські букви (ерографі).

Ясно, що ромський барон - це не те саме, що барон у вільних сполученнях німецький барон, остзейський барон або барон Мюнхгаузен... і навіть чорний барон - барон Врангель. У всякому разі, ромський барон - це не "ворянський титул нижче графського" (Сл. совр. русск. літ. яз./2-е изд. Т. 1 [М., 1991], с. 346), оскільки столь поза ієархічним рядом граф, князь тощо. Це, отже, і не найменування особи, які мають вищезгаданий титул" (там же). Говорячи про ромських баронів, російські роми мають на увазі просто багатих, заможних ромів, указували російські ромологи Є. Друч та А. Гесслер (Кази та пісні, породжені в дереві. М., 1985, с. 468).

Словосполучення ромський барон широко розповсюдилося на самперед як назва оперети Іоганна Штраусса-сина (1825-1899) "Der Zigeunerbaron", створена в 1885 р. "Ромський барон" - одна з найпопулярніших класичних оперет у репертуарі дореволюційного російського театру, часто ставилася й у радянську епоху.

Адже російські переклади з'явилися досить швидко. Один з них - переклад М.Г.Ярона (батька видового актора Г.М.Ярона) за назвою "ром-барон". Оперетка в 3 діях виншла в московському видавництві "Агутейхайн" (цензурний дозвіл був виданий 24 червня 1892). Деякі інші дореволюційні видання не мають дати, але вони стереотипно (літографично) відтворюють текст згаданого вище московського видання.

Звертаючись до коренів німецького рома-бара, цілком природно запитати: "Чому саме цей титул був обраний для позначення ромського ватажка в німецькій опереті?" Відповідь знаходимо в ромській мові, де прікметні "баро/багон" означають "великий" - великий, а форма чоловічого роду використовується також як іменник "Глава родини або табору" (Ромсько-робійські сл., М., 1938, с.12; Wolf S.A. Grosses Woerterbuch der Ztg., No. 109). Широко відомо і словосполучення ром баро (дорослий чоловік, видний, пан) і племінник бара (молодий чоловік). Широко відомо і словосполучення ром баро (ром + ватажок), у якому перша частина рома перекладена Zigeuner, а друга - за співзвуччям слів і подібності значені - титулом багон. З огляду на те, що лібретто "Zigeunerbaron" було написано на основі повісті угорського письменника Мора Йокай, необхідно приняти до уваги посередництво угорської мови. Угорською повість називалася "A csalapúrás", баго - барон та походження, що і в інших європейських мовах.

Таким чином, у ряді європейських мов співзвучність між оригінальною назвою ромського ватажка і титулом барон відтворила ситуацію, в якій ототожнення цих слів могло відбуватися неодноразово і незалежно. Завдяки цьому й угорська багон, і німецька багон (барон) практично безальтернативно були обраний як переклад ромської назви ватажка бара. "Росіяни погано розчуміли і думають, що це барон," - пише Н.Лопінова ("Ром баро" // "Літературна газета", 23.01.1991). І походження рома-бара відоме з російської слова барон, і ромське багон - "ватажок ромського табору" - констатує МАГГранчов ("Русське агро", Нижній Новгород, 1997. С. 83). Петербурзькі роми більш категорично: "А поняття "ромський барон" - це вимисел, міф" (Ольга Медведєва, "Вечерній Петербург", 2001, окт.).

Отже, всі підстави припустити, що баго - на угорській мові - ромський барон у німецькій - Zigeunerbaron і барон у російській - ромський барон обумовлені впливом ромського (а не навпаки) і найменуванням ромського ватажка бара(н). Було зближено, як до повного ототожнення. Раніше походження слів, які звучать однаково, як відомо, є одним із ознак омонімії. Таким чином, у російському словнику є пара омонімів, які мають різне походження і прийшли в російську мову в різний час: барон 1 (дворянський титул); барон 2 (ромський ватажок) - з ромської при ймовірному посередництві німецької, угорської мов (незабаром після 1885 р.).

Радмила Корман: "І бахт! І зор! І састипе"

Коли у родині Юрковських, які жили у місті Миколаєві, 17 липня 1979 року народилася Рада, її дідусь, відомий ром Салават Нейшевич Кималов (Сава Баламут), сказав: "Народилася Рада, значить - радти будемо".

І дійсно, Рада радувала свою родину: старанне навчання в Миколаївській середній школі №13, похвалні грамоти за кожен навчальний рік, участь у громадському житті міста і художній самодіяльність.

Перший свій вірш Рада написала в 12 років, це сталося не стихійно, а тому, що десятирічно вона та її двоюрідна сестра і брат Марія та Костя мріяли створити свій романський ансамбль. Діти часто слухали розповіді свого діда про те, як у молодості він, Сава Кималов, організував циганський художній колектив і був там ведучим столом. Рада мріяла писати тексти до пісень, які б виконував романський ансамбль. Так і народився її перший вірш "Червоні квіти" - "Лоле полудні".

Коли в середині 80-х років Володимир Олександрович Юрковський організував у Миколаєві два ансамблі "Terne româ" і "Ягорі", Рада стала однією з солісток цього колективу. Виїжджаючи на гастролі, давали концерти, набували популярності.

1995 року Радмила вийшла заміж і перехала жити в Одесу. У неї тепер своя родина: чоловік Павло і син Леор. Поетеса планує поступити наступного року на філологічний факультет Одеського державного університету. Та писати вона не перестала.

"Я не уявлю свого життя без поезії", - говорить Радмила Корман. У віршах висловлює свої почуття, любов до романського народу, наших традицій, те, що я не можу сказати, я завжди відображаю у своїй поезії".

Рада Юрковська-Корман пише російською мовою. Написала понад 100 віршів, присвячених своєму народу, предкам і родині.

Пропонуємо нашим читачам один із віршів поетеси.

ЦЫГАНЕ

Дорога льється к горизонту,
От ветра пиль стоїти в глазах,
Кочуют вечно, стремясь к солнцу;
Цыгане, нагоняя страх.
"Откуда взялись вы, цыгане?
Где ваши корни, где земля?
Кто управляет свыше вами -
Великий Бог или сатана?
Вас люди часто презирают
За ваши черные глаза,
Другие просто избегают...
Уже такова ваша судьба...
У разных стран - свои законы,
А у людей - свои права,
Но вам ведь все равно, ведь кто бы?
ЦЫГАНЕ - вот и все слова!"

Но нам - не все равно!
Дорога...
Кубитки едут вдалеке...
И пусть сопутствуют всегда вам
И БАХТ! И ЗОР! И САСТИПЕ!

Підготували Фатіма Дудувача,
Євген Остапович,
м. Одеса

Ионастар

ШЭРО 9

ИСУСО ОТТЕРЭЛ ЯКХА КОРЭ МАНИШЭСТИ

22. Кай пхэнэнас лэхкэрэй дад и дай колести, со вонз даранас Иудеендор. А Иудея долхэндэлэй ехжээ хэхэга со кодзэл мануш, саво патяя, со Исусо син Мессия, тэ на домуках дэ синарга.

23. Колести лэхкэрэй дад и дай пхэнэнас: "Вон дэ пхэнкэрэн бэршэн, лэстэр пхүчен".

24. Авар моло кхарда фарисея кодзэл мануш тай пхэнэнас лэстэ: "Вондэ пайим Дэвлэлс-

ти; амэ джянах, со Мануш Ко-дэва бэзимаккоро".

25. Вон пхэнэлас лэнди: "Бэзимаккоро Кодэва Мануш чи нат, мэ на джянах; нэ джянах ехжээ: со мэ слём коро а кана дыхах".

26. Упалз пхучле лэ: "Со Вон терэрэл тута? Сар оттерэл яхжээ?"

27. Вон пхэнэлас лэнди: "Мэ тумэндэй пхэнавас, тай тумэ на шундэй; со инте камэн тэ ашунэй? Чи тумэ камэн тэ авз Лэхкэрэй сикиярэнэй?"

28. Акошл вон лэ тай пхэнэнас: "Ту Лэхкоро сикиярно, ай амэ сикиярно Моисеихэрэй".

ВИЗНАЧНІ ІМЕНА

ГАЛИНА

■ Свого часу спів цієї чарівної, таємничої, пристрасної жінки заворожував слухачів. Голос її - "как ветер не єтся", має "могучу силу", як про неї писала відома російська поетеса Анна Ахматова. Це сказано про Галину Вишневську.

В її житті було все, що Бог може дати людині. І нелюбов рідних батьків, і хвороба на відкриту форму туберкульозу, і зрада друзів, і заздрість недругів. Натомість було і є всесвітнє визнання, і слава, і любов найвизначнішого вілонченіста епохи - Мстислава Ростроповича, її чоловіка.

Вона пройшла шлях від "Гальки-артистки", котра співала у різних клубах Радянського Союзу, до Галини Павлівни Вишневської - примадонни театрів "La Scala" в Італії, "Grand Opera" у Франції та інших.

Пропонуємо читачам уривок про дитячі роки цієї визнаної співачки з її мемуарів "Галина". Бестселер обійшов увесь світ і був перекладений багатьма мовами. До речі, нещодавно подружжя Вишневської-Ростроповича відзначило "злотото" - 50 років спільного життя.

"Влітку 1930 року я жила з матір'ю і батьком на дачі у невеликому селі. Взяли мене від бабусі - постогости.

Я не пам'ятаю своєї прихильності до батьків - вони завжди були мені чужими. Можливо, тому, що від самого народження (мала шість тижнів) мене взяла на виховання бабуся, і все своє дитинство я чула звернене до мене жалісне "сирітка".

Моя маті - наполовину романка, наполовину полька: маті її була романкою, але я ніколи не знала діда та бабусю з материнської боку - вони померли ще до моого народження.

Коли мій батько вперше побачив свою майбутню дружину, їй йому було тільки 20 років, ій що не виповнилося вісімнадцять. Незадовго перед тим, розійшовшись зі своїм коханим, вагітна від нього, вона переживала свою першу життєве драму. Мій батько покохав її і одружився з нею. Незабаром вона народила сина, а через два роки з'явилася я. Маті була дуже гарна - середнього зросту, чорноока блондинка, з довгими, стрункими ногами. Пам'ятаю її прекрасні руки. Але я завжди захоплювалася нею немовби збоку, вона ніколи не була "моєю".

Напевно, від неї - у крові - передалася міні пристрасті до співу: вона грава на гітарі, співала романські романси, а я, звичайно, за нею повторювала "Они чéрные", "Бирюзовые колечки" чи міські романси. Бувало, зберуртися гості й відразу: "Галю, заспівай!". У т-

ких випадках я чомусь залязила під стіл.

Публіки я зовсім не боялася - наявні, дуже рано відчула в ній потребу: співати для себе самого. Успіху було нещодавно, потрібно було нещікаво, потребні були слухачі. Але, ймовірно, мені хотілось особливої, таємничої атмосфери, котрої втекти від реальності й створити власний світ. І ось з-під стулу лунає: "Они чéрные, очі чeрные, очі чeрные..." Мені тільки три роки, а голос як у дорослої. Я народилася з постреманням від природи голосом, і оточуючим дивно було чути такий сильний грудний звук, відтворений горлом зовсім маленької дівчинки. Почувши оплески, я вилазила з-під стулу, розланювалася і, окрім улюблених, починала зображувати те, що співаю. Ось така, наприклад, пісенька:

Девушку из маленькой
таверны

Полюбия супорый капитан,
Девушку с глазами

дикой серны

И с улыбкой,

как ночной туман.

Я виконувала цей "шедевр", стоячи на стільці, - така мізантропія здавалася мені дуже ефектною, бо, коли підходила смертна година нещасної дівчини "с глазами дикої серни", можна було кинутися в море з маяка (тобто зі стільця на підлогу) і зображені утоплені. Усі були в захваті. Відразу я танцювала циганочку, тряслася-погодила плечи і кричала: "Чавелла!"

P.S. Незважаючи на такий зви-

чайній початок долі провінційного дівча, Галині Вишневській, у якої, як ви зрозумілі, шановні читачі, є романські корені, вдалося стати ведучою солісткою Большого театру в Москві, не отримавши при цьому фахової освіти. (Її допомогла поставити голос вдома після важкої хвороби - туберкульозу легенів - Віра Миколаївна Гаріна, професійна співачка, яка здобула музичну освіту ще до жовтневої революції).

Активна життєва позиція, особиста незалежність Галини Вишневської проявилася в тому, що вона не побоялася надати опальному дисиденту й письменнику, автору тепер широко відомих книг "Архіpelag ГУЛАГ", "Раковий корпус", "Серпень чотирнадцятої", "Один день Івана Денисівича" та інших, Олександрові Солженицину житло - свою дачу в Підмосков'ї, де письменник разом із родиною прожили чотири роки.

За ці "вольності" подружжя було позбавлено роботи; им було створено такі умови, що вони вимушенню були виїхати за кордон. Сталося це 1975 року.

За кордоном Галина Вишневська та Мстислав Ростропович активно займалися концертною діяльністю і стали "людьми світу".

Актриса з великої літери була вимушена полишити Большой театр у час своєї творчої зрілості, успіху, слави. Та, можливо, саме романські корені надали їй сил і наслаги пережити трагічні перипетії життя і стати для всіх зразком стисливості духу й мужності.

Підготувала
Олена Бойко

Свэнто Бахтало Лав

"Не слід, однак думати, що Ісус завжди зцілював з легкістю. Свій земний шлях Він долав, ще не маючи "усілякої влади на небі і на землі", до того ж чималою перепоною ставали самі люди, їх малодушність і сумніви. Ми читасмо, як Він "із важким зітханням", обернувши лице до неба, ніби доляючи перешкоду, виганяє хворобу".

Олександр Мень, "Син людський",
Лівів, Монастир монахів студійського уставу,
видавничий відділ "Свічадо", 1994, ст.90

34. Тай пхэнэнас лэстэ: "Дэ бэзима всаворо ту бэнэнэ, тай амэнди авга та утхэнэ? Тай вытрайданэ лэ."

35. Ашунда Ісусо со лэ витрадыне, аракхя кодзэла мануш тай пхучелас лэстэ: "Ту патях дэ Чавэз Дэвлэхкэрэй?"

36. Вон пхэнэлас лэстэ тай пхучелас: "Ко Вон, Рае, соб манди тэ патя дэ Лэ?"

37. Ісусо пхэнэнас лэстэ: "Дыххлян ту Лэ, тай Вон дэду-мэл тута?"

38. Вон пхэнэлас лэстэ: "Патя, Дэвлэа!" Тай чута чанга англіа. Лэ.

39. Тай дэдуманя Ісусо: "Пэ сундо Мэ авилэм, собы корз тэ дыкхэн, тай кодзэла, ко дыкхэн, тай коравэн".

40. Ашундэ кода кой-савэ фарисеендар, савэ сле Лэга, тай пхэнэнас Лэстэ: "Амэ со, корэ исин?"

41. Ісусо пхэнэнас лэнди: "Тэ авз тумз корз, тунчи на авзлас пэ тумэн бэзимо, а кала пхэнэнас тумз, со дыкхэн, тунчи бэзимо пэ тумэн ачеллэ".

Переклад
Миколи Бурлуцького
та Олени Марчук

*Поради від Раці
Драбаріне кгатаре Раца*
з 8 по 21 червня

Овен - дозвольте собі трохи відпочинти після напруженого тижня. Декі мітеральні ускладнення не вдовз вирішаться на вашу користь. Серйозна зустріч з давніми друзями може скинутися суперечкою, тому будьте уважні та чесні, конфлікт можна уникнути! Про хохання мріяти немає часу, та можна зробити щось пряміше для родини.

Тельце - господарські справи для вас закінчиться не скоро, проте не забувайте про свою освіту, або хоча б читайте періодичну пресу. Вам зараз конче потрібна нова інформація. Візит до перукарія, косметолога, або хоч лікарі допоможе вам тримати себе у формі. Фінанси почнуться до вас річкою!

Близняни - час розліщенти очі, зробити інвентаризацію не тільки у шафи, а й у голові. Твердо на кресленій план дії - це пополовна успіх. Зміна діяльності у цей період не дуже бажана, як і зміна партнерів. Вибачтесь перед хоханою людиною буде дорохно, навіть якщо ви не дуже розумієте, за що. Куртиги - щодні здоров'я!

Рак - первовна система потребує уваги, бажано не реагувати на дрібниці, бо попереду серйозні випробування. Ви маєте бути прикладом для оточуючих, тому вашу слабкість сковайте подалі! Питання зміни місця роботи залишається відкритим. Невідома подорож трохи вас розважить. Мірійте тиск!

Лев - вирішувати проблеми родини стало вашим покликанням, а родині до цього й звичка. Чи не варто трохи змінити стан речей? Ваше особисте життя стосується пільки вас. Бажано тримати свою думку при собі у публічному зібранні, якщо відбудеться у найближчі два тижні. Мітеральні конфлікти можуть залишатися відкритими. Невідома подорож трохи вас розважить. Мірійте тиск!

Діва - примирення у довготривалому протистоянні з близькою людиною надасть сили надалі вам обоим. Краї піти назустріч першим, це ознака вашої сили, а не слабкості. Будьте ви на ремонті роботи знову можуть стати для вас суворово необхідно. Хребет та кістки треба "підживити" кальпом - та не дуже наавантажувати.

Терези - пауза для роздумів вам конче потрібна, бо, можливо, ви примиете не зовсім вірно стежку. Власно здоров'я, краса й затишок вашого помешкання - це речі, якими примило та необхідно, нарешті, зайнятись. Ці два тижні можуть принести вам розчарування у особистих стосунках. Співайте, танцуйте або хоч вишиявайте хрестиками - це від трохи заспокоїть.

Скорпіон - ваша чесність, щирість і турбота про близьких стануть запорукою змін на краще. Мітеральні становище попіліщеться, якщо будете виконувати свою роботу, як слід. Особисті стосунки в нормі. Проте у вашій душі сумбур: відповідальність за майбутнє - це добре, а що робити з мінімумом?

Стрілець - у найближчі два тижні бажано не втрачувати у стороні конфліктів та не доводити до власних. Поводтесь з молодими м'яко, зі старими - стримано, з протилежною статтю - чесно. Тоді хоч ваша позиція і буде тверда, але ви зможете зберегти добри стосунки. Мітеральні справи явно попіліщать. Намагайтесь не наавантажувати спину.

Козеріг - нещодавно зустріч поставила перед вами нові питання, хоча ви ще не вирішили старі. Юридична справа, яка стосується вас, зрушиться з місця. А от родина сподівається, що саме ви зумієте вирішити внутрішні конфлікти. Подорож буде важкою, проте ефективно.

Водолій - нова робота може принести додатковий прибуток. У особистих справах усе гарайд. Мітеральні попіліщання вам почики що не співіть. Бажано підтримувати себе у добрий фізичній формі. Майнів обіг житлових питання можете вирішити за допомогою родичів.

Риби - не притамайте образу, вичаїте того, хто вас скривдив. Комерційні справи родини дадуть несподіваний прибуток, вам буде пріємно. Питання з приміщенням вирішаться на вашу користь. У хохані можуть бути невеликі розчарування, але це, як не дивно, додасть вам насилля для творчості.

Близняни, народжені у ці дні, - творчі та винахідливі люди, досить дипломатичні. Щастя вам!

РОМАНІЯ

Газета Закарпатського ромуського культурно-просвітнього товариства
РЕєстраційне соділство серія KB №5877 від 20.02.2002 р.

Газета виходить за підтримки Європейської комісії та Інституту Відкритого Сучасності (Будапешт)

Шеф-редактор
Редактор

Аладар АДАМ
Сагенія НАВРОЦЬКА

Редакція не завжди поділяє позицію авторів. За точність наведених фактів відповідає автор. Редакція зберігає за собою право виправдити мову і скорочувати матеріали.
Повний або частковий передрук матеріалів дозволяється лише з посиланням на "Романія".

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ: 88000, м.Ужгород, вул.Дунаєцького, 18, телефон +38(032) 61-39-56.
E-mail: ry@mail.uzhgorod.ua
<http://www.romaniyaug.uz.ua>

Відрізковано Ужгородський міський друкарні, вул. Руська, 13.
Умовн. друк: арк. 2,5. Тираж 2500. Зам. № 801

НА ДОПОМОГУ РОМСЬКИМ НЕДІЛЬНИМ ШКОЛАМ

ЛИСИЧКА І РАК

Зустрілася Лисичка з Раком. Стала собі, дивиться на нього, а далі давай над ним насміхатися.

- Ну, та й швидкий же ти, нема що мовити! Правдивий неборак! А скажи мені, Раче-Небораче, чи то правда, що тебе раз у п'ятницю по дріжджі посилали, а ти аж за рік у суботу з дріжджами прийшов, та ти посеред хати розійші?

- Може, коли й правда була, - каже Рак, - а тепер дуже на брехню подобає.

- Овва! Значить, ти тепер прудкіший зробився?

- Прудкіший чи не прудкіший, а тобі на насмішки не здатний. Коли хочнати, якій я прудкий, то давай побиймося об заклад, що я швидше від тебе до того кущика добіжу.

- Що? Що? Що?
- здивувалася Лисичка. - Ти хотів би зі мною об заклад битися?

- Не тільки побіжу, а ще ти один скок випередки дам і швидше за тебе буду, - мовить Рак.

Побилися об заклад. Стала Лисичка на один скок поперед Рака, а Рак учепився її кліщами за хвіст. Рушила Лисичка, біжіть щодуху, аж курява здіймається. Добігла до мети та й кличе:

- А де ти, Раче?
Нічого не чути.
- Ну, Раче, де ти там? - ще раз кличе Лисичка та обернулася хвостом до куща.
Отоді Рак пустився від її хвоста та й каже:
- Та осьде я! Давно вже жду на тебе, аж трохи вперед забіг.

Аракгаділас пес е Ровка ле Ракоса. Торділас песке, дикел пре лесте, ай лас лестар те асал.

- Но, сіро ту сан, най со те пгенес! Чачутно неборак! Ай пген мангє, Рако-Неборако, кodo чачіпе, со ту йоквар парапшуне бічанде пала дріжді, ай ві пала ек берш андо савато дріжді андан, ай ві кодол машак ле керекес росчордія?

- Шай, варекана чачіпе сас, - пгенел о Рако, - ай аканак зоралес про хохавіне анел.

- Ере! Ту аканак, май сігедер кедлан?

- Сігедер вай на сігедер, ай туке на про асапе. Кана камес та джанес, саво ме сігедер, атунчі малавас палма палмаса, со ме май сігедер тутар нашава ке кодо бур.

- Со? Со? Со - е якга пугтердас е Ровка. - Ту камланас бі манца палма палмаса та малавес?

- Ме фері те нашава, ай інке англап авава пре ек пасо, ай май сігедер авава сар ту, - пгенел о Рако.

Торділас е Ровка пре ек пасо май англап кгата-ро Рако, ай о Рако хутідас пес пекскере кляштонца пало повр. Нашел бара зораса ві е балвал взадл пес. Нашлас ко цільо ай цілі:

- Ай кай ту сан, Рако?
Канні чи шунав.
Но, Ракона, кай ту сан? - інке йоквар ціпи е Ровка ай болдас пес поворса ко бур.
О Рако меклас пес тейле пало повр ай пгенел:
- Ай кгате ме сім! Долмут аба ме тут жукарав, ек цера англе нашлем.

Переклад Аладара Адама

ПГЕРАСА

- Скільки тобі потрібно, щоб навчитися літати?

- Точно не знаю, напевно сім-вісім.

- Місяців?

- Літаків.

- Кеті туке тробуй, гой ти те скілько ти гурас?

- Англунес чи джанав, файма ефта-охто.

- Чгона?

- Еропланора.

•♦•♦•♦
- Вам пиво? - питав офіціант постійного відвідувача.
- Ні, я на велосипеді, принести мінеральну воду.

Через хвилину офіціант приносить пиво і каже:

- Ви вже можете пити пиво, ваш велосипед хтось вкрав.

•♦•♦•♦
- Туменге бейра? - пгучел офіціанто ке мішто джанел лес.

- На, ме сім пре біцгяя, анен манге мінерально пі.

Тела ек перцо о офіціанто анел бейра ай пгенел:

- Туме шай пен бейра, тумарі біцгяя варекон чордас ла.

ІГРИ З ПРИСЛІВ'ЯМИ І ПРИКАЗКАМИ

Пропонуємо читачам подумати, яка з цих приказок зайва

Не думав, не гадав, як у біду попав.
Чи піндяє, чи драбарлас, сар анде біда пей-лас.

Краще хліб із водою, ніж пиріг із бідою.
Май шукарес манро ле пасса, сар рейтешка ла біда.

Горе, що море - ні перепливти, ні випити.
Бірга, сар пай (море) - чи увсіса, чи аврі те пісс.

Любити товариша - любити себе.
Камеса ле амалес - камеса пес.

(евнес - етаперд)

